

УДК 658

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Д.М. Голубов, В.І. Кочеров

Макіївський економіко – гуманітарний інститут

Розглянуто економічні аспекти екологізації виробництва з врахуванням сучасного екологобезпечного соціально – економічного розвитку.

Сучасна державна політика у сфері господарської діяльності спрямовується на вирішення проблем економічного, соціального та екологічного характеру, що суттєво впливає на розвиток економіки України. В умовах, коли українська економіка набула статусу ринкової і одним із головних орієнтирів розвитку ринкових відносин є досягнення сталого економічного розвитку, з'являються нові вимоги до господарської діяльності, які передбачають, що результатом її здійснення повинно бути не тільки задоволення потреб усіх членів суспільства, але й збереження та відтворення цілісності природного середовища. Сучасний механізм екологічно господарської діяльності не стимулює впровадження екологічно безпечних способів здійснення господарської діяльності, адже чинні економічні інструменти стимулювання екологічно спрямованої діяльності не завжди набувають практичного застосування.

Проблемам екологізації господарської діяльності присвячені наукові праці О.Ф. Балацького, І.К. Бистрякова, О.О. Веклич, Е.В. Гіурсова, Б.М. Данилишина, О.Л. Кашенко, І.А. Карагодова, Л.Г. Мельника, В.С. Міщенко, І.М. Потравного, В.Г. Сахаєва, І.М. Синякевича, О.М. Теліженка, С.І. Христенко, Є.В. Хлобистова. Певні аспекти господарської діяльності та її види досліджені Н.В. Вецепурою, О.І. Карпенком, Ю.М. Осіповим. Екологізацію економічної сфери в умовах ринкових перетворень вітчизняної економіки важко уявити без розвитку екологічно спрямованих суб'єктів господарювання як безпосередніх виконавців процесу екологізації, що втілюється у їх виробничих завданнях і результатах діяльності. Економічний аспект екологічних проблем свідчить про те, що забезпечення розумної рівноваги між інтересами економіки та екології є справою надзвичайно актуальною. Екологічні імперативи повинні стати основою нових суспільних, економічних, виробничих відносин, визначити темпи й пропорції економічного розвитку. Тому

важливо всебічно й ретельно виявити причинно-наслідкові зв'язки між економікою й екологією стосовно окремих галузей агропромислового комплексу й окремих виробництв. Однією з основних методологічних задач у вирішенні питань управління системою "економіка – екологія" варто вважати, як вказує С.І. Христенко, виявлення зв'язків між економічними й екологічними показниками оцінки виробничої діяльності галузі, підприємства з метою одержання інтегральних економіко – екологічних показників.

Сучасна екологічна політика, як складова частина соціально-економічної політики, має характеризувати напрямки, форми, методи, прийоми регулювання соціально-екологічних процесів і, у кінцевому підсумку, визначати природоохоронну діяльність підприємств, еколого – економічний рівень гармонійного збалансованого розвитку продуктивних сил національної економіки, зокрема продовольчого комплексу. У теперішній час конче необхідно формувати принципово нову державну екологічну політику, виходячи з пріоритетів і цілей екологічно стійкого соціально – економічного розвитку. Варто шукати нові форми управління розвитком продуктивних сил, а також ефективні регулятори екологічної орієнтації економіки.

Екологізація економіки та свідомості суспільства не є абсолютно новою проблемою. Практичне відображення екологічності тісно пов'язане, насамперед, з державним регулюванням процесів природокористування. Вона розглядалася протягом останнього десятиріччя достатньо глибоко, але ще багато проблем залишаються невирішеними. Саме врівноваження процесів обміну між людиною, природою та державою, які впроваджуються через законодавчі та організаційно-технічні рішення, постають на цей час особливо важливою проблемою. Втручання держави в природно-екологічну сферу необхідне для досягнення збалансованого стану. Держава також повинна закласти основи глобального еколого – економічного партнерства між суб'єктами підприємництва та іноземними партнерами заради виживання і подальшого розвитку України, а також земної цивілізації.

Вітчизняний досвід свідчить, що застосування економічних інструментів екологічного регулювання господарської діяльності, які досить вдало зарекомендували себе у зарубіжній практиці, застосовуються в Україні вкрай обмежено. Основними причинами цього є те, що деякі економічні інструменти:

- 1) задекларовані, але не відповідають спорідненим статтям законів, норми яких є пріоритетними (наприклад, надання пільг при оподаткуванні екологічно спрямованих суб'єктів господарювання);

2) задекларовані у законодавстві, але нормативна база для практичного здійснення сформована недостатньо для широкого застосування (наприклад, екологічне страхування);

3) не знайшли відображення в законодавчому полі України (наприклад, продаж прав на забруднення, авансово – компенсаційна схема). Основні напрями удосконалення вітчизняної практики застосування економічних інструментів екологічного регулювання господарської діяльності: набуття податковими інструментами якості пріоритетних інструментів екологічного регулювання; застосування пільгових податкових інструментів для стимулювання екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання; реформування системи фондів охорони навколишнього природного середовища.

В основу нової екологічної політики уряду України варто закладати вимогу обов'язкового й неухильного дотримання екологічної безпеки життєдіяльності людини і природних екосистем на основі екологізації суспільного виробництва. Поняття екологізації суспільного виробництва, яке введене до наукового обігу відносно недавно, має неоднозначне тлумачення. Його суть недостатньо чітко розкрита й обґрунтована як із філософської позиції, так і з точки зору економіки.

Під екологізацією виробництва розуміють сукупність усіх видів господарської діяльності, що забезпечують зменшення негативного впливу виробництва й запобігання порушення екологічної рівноваги в природному середовищі. Екологізація суспільного виробництва має кількісну і якісну визначеність, виражена цілісною системою натуральних і вартісних (еколого – економічних) показників.

При цьому, екологічність, природокористуваннями розглядаємо як процес екологізації господарської діяльності, який передбачає: збільшення екологічного ефекту на одиницю виробленої споживної вартості; збільшення рівня екологічної безпеки виробництва; зменшення інтегрального екологічного навантаження на природноресурсний потенціал території. Отже, дії суспільства мають бути тепер обов'язково зрівноваженими й адекватними нинішній екологічній ситуації, та не повинні вступати в суперечність із природними й екологічними законами, призводити до негативних і незворотних процесів у біосфері. Тобто, соціально-економічна діяльність суспільства не повинна підривати природну основу здорового фізичного й психічного розвитку людини.

Виконання цих вимог можна забезпечити тільки тоді, коли виробничо-господарська діяльність суспільства, (напрями, способи, техніка й технологія природокористування та природоперетворення)

ґрунтуватиметься на науково виваженому еколого – економічному прогнозі розвитку продуктивних сил. При розробленні зазначених прогнозів, за допомогою яких має здійснюватися перехід на модель сталого й екологічнобезпечного соціально-економічного розвитку, необхідно керуватися такими принципами:

- пріоритет екологічних критеріїв, показників і вимог над економічними, тобто при оцінці та виборі варіантів господарських, техніко – технологічних й організаційних рішень перевагу треба віддавати тим, які є кращими не тільки за економічними, а насамперед за екологічними критеріями й показниками;

- оптимальне поєднання галузевого та територіального управління природокористуванням та охороною довкілля, переміщення центру ваги й відповідальності за вирішення ресурсо – екологічних проблем на місцеві органи влади, дотримання суб'єктами господарської діяльності екологічних обмежень, нормативів і стандартів;

- суворий контроль за дотриманням вимог екологічного законодавства, раціональне використання ринкових та державних економічних інструментів, адміністративних важелів регулювання екологічних відносин, систем і методів природокористування та природоохорони;

- інтеграція екологічного й економічного підходів до розвитку й розміщення продуктивних сил держави в єдиний еколого – економічний підхід за допомогою прогнозування, планування, проектування й будівництва народногосподарських об'єктів із розробленням і використанням інтегральних екологоекономічних критеріїв, показників, нормативів і стандартів.

Соціальна та екологічно зорієнтована ринкова економіка, а саме таку економічну систему необхідно будувати в Україні, зважаючи на її соціально економічні й екологічні особливості, спроможна на основі гнучких і пристосованих до еколого – економічних умов національного виробництва механізмів ефективно вирішувати екологічні проблеми, долати гострі екокризові ситуації. Водночас саме така економічна система стане важливим етапом на шляху до реального втілення у практику принципів сталого й екологічнобезпечного соціально – економічного розвитку вже в недалекому майбутньому.

Висновки

Таким чином, детальне вивчення еколого – економічних показників є важливою складовою у формуванні і реалізації еколого –

економічної стратегії. Практичне відображення екологічності тісно пов'язано з державним регулюванням процесів природокористування. Є необхідність для подальшого удосконалення побудови організаційно – економічного механізму природокористування, оцінки впливу господарської діяльності на навколишнє середовище.